

Інститут суду присяжних в Україні

30 вересня 2016 р. в Україні почала діяти судова реформа, метою якої є відновлення довіри до судової влади, доступне правосуддя та чесний і справедливий суд. Реформою передбачено створення суду присяжних та ліквідацію інституту народних засідателів.

Спробуємо розібратись, що собою уявляє інститут присяжних, коли і для чого він був створений і як працює у різних країнах.

Суд присяжних – різновид розгляду справи в суді, при якому рішення по суті справи приймають непрофесійні судді. Розрізняють класичну (англо-американську) модель журі присяжних і континентальну модель.

Особливостями класичної моделі (Англія, США) є розмежування завдання присяжних які повинні вирішити «питання факту» (чи винен обвинувачений), і завдання суддів, які вирішують «питання права» (кваліфікація злочину і вибір покарання), та винесення вироку судом після вердикту присяжних.

Континентальна модель журі присяжних розвивалася на основі суду шеффенів (Німеччина). Відмінними рисами даної моделі є загальна компетенція колегії професійних суддів і журі присяжних, які одночасно вершать і «суд права» і «суд факту». Присяжні в цій моделі володіють всіма правами суддів.

Відповідно до ст. 124 Конституції України, в редакції Закону від 02.06.2016, народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних[1]. Ст. 1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» викладена в наступній редакції. «Судову владу реалізують судді та, у визначених законом випадках, присяжні, шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур». [2].

Глава 30 Кримінального процесуального кодексу України (ст. 383-391) передбачає, що *суд присяжних в Україні реалізується тільки при місцевому загальному суді першої інстанції і лише за звинуваченнями, за які передбачено довічне позбавлення волі. А ч.3 ст. 383 уповноважує суддів і присяжних викришувати спільно усі питання, пов'язані з судовим розглядом.* [3]. З перерахованого робимо висновок, що присяжні в Україні володіють всіма правами суддів, у визначених законом випадках (за звинуваченнями, якими передбачено довічне позбавлення волі), тобто за основу взята континентальна модель суду присяжних.

Ця модель вже довгий час працювала в Україні і визнана ще у 80 х роках неефективною. Сьогодні фактично, змінено лише назву суду народних засідателів на суд присяжних, залишивши його кількісний склад та функції незмінними. Суд присяжних діє у складі двох суддів і трьох присяжних.

В умовах загальної недовіри до судової системи, було б доцільним більше залучати громадськість до вирішення судових справ, збільшити кількість справ, що розглядається судом присяжних і збільшити кількість присяжних відповідно до світових стандартів.

Першим кроком, який потрібно зробити в рамках реформи – це збільшити кількість справ, що розглядається за участю присяжних, наприклад – включити до його юрисдикції справи про злочини, за які передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад 10 років.

Крім того, діяльність присяжних, замість народних засідателів, передбачено і у цивільному судочинстві[4], що також збільшує коло повноважень присяжних.

Дуже важливо визначитися до вимог, які висуваються до присяжних. З одного боку, було б доцільним виставляти вимогою до них обізнаність у праві, хоча б на рівні підготовчих курсів, що зробило би участь присяжних у справі більш ефективною, виключила би формальну присутність випадкових людей у судовому засіданні. Нам представляється важливим висувати до присяжних і моральні вимоги, оскільки залежно від морально-етичного обліку присяжного, визначається ступінь довіри суспільства до вердикту суду присяжних. Одним із способів реалізації даного положення може стати призначення кандидатур присяжних шляхом гласного і відкритого обговорення цих кандидатур у громадських організаціях.

Звісно, збільшення кількості присяжних потребуватиме збільшення видатків на суди. Але у спорах з великою ціною позову сторони можуть залучати за власний рахунок авторитетних присяжних – арбітрів. Це дієвий захід подолання корупції у господарських судах. Все це, надало би можливість громадськості не лише критикувати судову систему а і самім виправляти її недоліки за для досягнення загальної мети судочинства – прийняття справедливого рішення.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 26.06.1996р. // Відомості Верховної Ради України в редакції від 02.06.2016 р. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016, № 31 ст. 545
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // Відомості Верховної Ради України. – 2013. - №9-10, №11-12. – Ст. 88.
4. Закон України “ Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо розгляду справ за участю присяжних» від 09.02.2017 // Відомості Верховної Ради України. – 2017.– № 12. – Ст. 133.